

דרך המחשבה ושמת הלמוד. — לפנינו שאלה כוז
 היתה מטרה ולא היה לה מקום. מה הפירוש ודרך המחשבה ושיטת
 הלמוד? יש לנו שלשלת מסורה של גאונים. ראשונים ואחרונים,
 כמסורת למוד התורה, ולאשרנו שלשלת זו לא נמסקה דורות רבים
 החם השני מאחד ומתבר איתם. **ה** — כהננת וידיעת התורה
 ראשיתו שלמה נכונת אחת — בתבנת וידיעת התורה
 בכל היקפה. כל אחד חדש ויבאר כפי רוחו והבנת שכלו; זה בא
 בהיקף זה נמנס לעטקו של דבר, זה נמנת נתוח הגיוני והה בא
 בכללי התלמוד והגדרותיהם. אבל כל התגיל אצל ספרי הגאונים רואה
 ומרגיש כי רוח אחת שורת בכלם למרות הפצולים הרבים וכל זה
 הוא במשנה אחד — דרך ורוח התורה לא הכליטו בספריהם שיטה
 זו או אחרת. כי רק אמת התורה היתה לנגד עיניהם וכל אחד ואחד
 הביא משלו עיף כשרונותיו המיוחדים מאשר חגנו השם. ומעולם לא
 אמר איש כי הוא פותח דרך חדשה. הוא היוצר הראשון של שיטה
 זו או אחרת. ובכן התחשב עם מי שקדמו לו ועם יתר הגדולים וגאונים
 הרבה כל זה היו צדדים שונים של מסבב אחת — מסבב התורה.
 אולם נשאלו העתים ויצונו, שימות' שונות בעולם לומדי התורה ואין
 הלכה כשיטה, אומרים כי המת הראשונים, עולם התגיון בלמוד התורה
 מתחיל מהם. מהמבנים משם. נגד זה יש לפתוח בחוקה. השיטות האלו
 שגו את פני הלמוד בחלכה ויגלו בו פנים אחרים. מה שקוראים
 שיטה, 'שלשאית' ו'שיטת ר' חיים'. הנפצות עתה בעולם הישיבות.
 קלקלו הרבה יותר ממה שתקנו. יסלחו לי הגאונים הגדולים על
 גמתי האר"י. מצונו העמוק בלב אומר לי כך, ואני מקבל עלי כל
 אחיותה של דברי. יתנו גאונאים אל לבם עד כמה פועלים
 הפעולות שבשיטה זו. הביטו והחיות עינים שיש למצוא בשמטה
 החדש אצל כל הלמד שלא הגיע לארצה הלכה וידיעת התורה,
 וירא את חריקניות (אם לא עס'אריציות) בידעת התורה אצל
 החלוצים, שהיא תולדה משיטה זו. הנסיגה מדרך הלמוד המקובל
 מדרך דור אצל בדיקי עולם לא זו היא דרך התגיון בתורה. ישנם מתחל'
 מידים מפרזיקים לכת ולתח' לנתח נתוח הגיוני וחוכים את החי ומפרי'
 דים בין הדבקים בחוקה גם נגד התגיון, ואם לא די להם ההסברה במלים
 משתפשים לסיק: בתנועות יודים, ועל כגון זה אני אומר ולא יורה
 באצבעותיו' (יזמא י"ט). זו היא הרגשה עדינה שרק בעלי כשרונות
 גאונים מחוננים בה ובחושם הגאון יודעים מה להבדיל ומה לחבר.
 אצל לא עוז הוא שיהיה להפניה בחוגים רחבים של הלומדים. שאם
 אין להם דעה כוז הבדלה מנין. כל דבר גאוני מיוחד רק לבני עליה
 ואין הכל מצוילים לו והוא נקלם במחוסם של הבוגנים באספקלריא
 החפז, ואני אומר לפני עז לא תתן משובל.

התחשבה נפלאות אבל לא חדשות. כי כבר כתובות היו על ספר.
 הגאונים האלה נמסקים את דרכם בזה כי הקריאה המרובה והגיון
 בספרי האחרונים, שהתרחבו בספרות התלמודית אלפי מונים,
 מכניעים את הרעיון החפשי וההבנה העצמאית והבהירה בלמוד
 התורה. שפע המחשבות והבאורים מכביד, מאפיל ומחליש את
 המקוריות. ומצד השני היו אלה מחושבים את היקף הידיעה של
 מקוריות בחודשים; העיקר בלמוד התורה היקף הידיעות וכל מה
 שתלמדו ותיק כבר חדש. גם זה הלכה למשה מימינו. הידוש המקורי
 של זה, שכבר היה לעולם, אין בו מועיל. אלה ואלה דברי אלקים חיים.
 גם אם נאמר סיני עדיף וגם אם נאמר עיקר הרים עדיף, כל אחד ואחד
 יש בו צד חיובי וצד שלילי. מקוריות המחשבה שנשמדה בסהרה
 וזו כח מבשיר לחדש חודשי הלכות בתורה שעוד לא נתגלו. אבל
 מאידך גיסא בתורה שלמה כל חלקי ההלכה תלויים זה בזה, ממלאים
 ומשלימים זה את זה ולמען שיהיה החדש מוחזק כולו התגיון
 בידעות ובחודשי ההלכה שכבר נתגלו ונדחסו. שני הצדדים עמדו
 על דרך התורה הקבועה ולא הגבילו עצמם רק בדברי המבנים
 והראב"ד. כמו שנוהגים עכשיו בישיבות וראשי הישיבות מתנבחים
 שרק וברי הרבנים והראב"ד נקודת מציאם ומבואם של התגיון ועיון
 בלמוד התורה והמשא ומתן בהם. כאילו אם אין רמב"ם אין חידוש
 בתורה. ואין צריך להסביר ולבאר את סברות התלמוד בעצמו
 והסתירות שקשה להבינם. ראשי הישיבות בישראל. מחנכי הרוח של
 הדור העתיד שלנו, האם אינכם מרגישים עד כמה השפעתה של
 הדרך הזאת על התלמידים בחולש שלילית. זה נעשה כעין ספורם
 ולא למוד התורה הקדוש לנו כשהיא לקצמו.

תמיד הייתי רגיל אצל הראשונים, למדתי. סלסלתי והתמקתי
 בדברי התוספות ובשיטות השונות ומבאות שמה. ביהוד דקדקתי
 בדברי רש"י ובלשונו הקצר, ויש אשר במלים קצרות הוא מביע
 שיטה שלמה. וגם ביתר הראשונים. באחרונים עינתי מעט. וכמעט
 כל מה שהבאתי בספרי מדברי אחרונים זהו ממה שנודע לי במקרה
 בדרך עיוני או מה שמסרו לי אחרים בשיחותינו בדברי תורה. לא
 הלכתי בדרך הגאונים הקיצונים שהבאתי למעלה. כי מכיר אני את
 ערכי וזו היא חוצפא גדולה להשתנות להם. ועוד יותר אגלה סוד כי
 בקרב לבי חושב אני את הקיצוניות אצל הגאונים הנכבדים ליהודא.
 אלא פשוט משום שלא התסקתי ללמוד הכל. ולכן אפשר תרדכי כי
 ימצאו מסביות או מליודשי בספרי האחרונים, אבל לא כולם רגילים
 אצל האחרונים, ואם במקרה יודמן ספרי ליד לומד תורה ובסקירתו
 בדרך העברה (כי' למש' קרא את ספרי יותר מספרי הגאונים האחרונים)
 ימצא דבר שיעדכו לחוסך את דברי או גם לסתור את דברי, או יזכירו
 איהו רבד הלכה או חדוש מהראשונים והיה זה שכרי.

ועל סוג יזכר שם ש"ב הישיש המפורא לתלה רב"ב
אליהו ב"ד צבי קרלין מאנטווען, שהואיל לסייע לי להוצאות
 הדפסת תשובת אממ"ד זוקול ולצדקה יחשב לו. יהי שמו ברוך
 ויטב כשגה טובה, אמן.

א. קרלין

מלכותו הציב כח מזכרת תורה לאבי ברות. אבי
 בתורה, וזדי המנוח הגאון הצדיק הצעיר ברובין ואח צעירים הכמה
 כקשיה מהר"י **מתתיהו ב"ר רב** ו' אפרים' זוקול מפאריזש.
 סליק פ"קט, אשר גדלני כאב ויהנני על ברכי התורה. יתן נדוד לעד
 ותעבדתי. תחיותו כן היתה גדולתו בבורה. ומעט מדבריו במכתבי
 אלו הבאנו בספרי בתוך דברי.